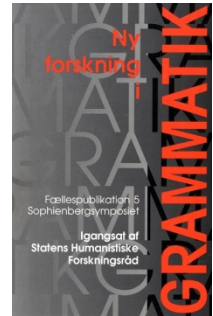

Ny Forskning i Grammatik

Titel:	Fransk som klassifikatorsprog
Forfatter:	Michael Herslund
Kilde:	P. Colliander og I. Korzen (red.). <i>Ny Forskning i Grammatik 5</i> , 1998, s. 37-56
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 1998

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Fransk som klassifikatorsprog

Michael Herslund
Franskprojektet

1. Indledning

Mange sprog benytter såkaldte klassifikatorer i forskellige sammenhænge (jf. Allan 1977). En meget almindelig anvendelse er den obligatoriske brug af klassifikatorer ved kvantificerede eller demonstrative nominaler som for eksempel i kinesisk (Erbaugh 1986:402):

- (1)   a   *nèi   s̄an   zhī   māo*
             Dem. 3   DYR   kat
             ‘de tre katte’
          b   *nèi   zhī   gōu*
             Dem. DYR   hund
             ‘den hund’

I dansk har man en slags brug af klassifikatorer, når utællelige nominer skal kvantificeres:

- (2)   *kvæg   –   seks **stykker** kvæg*
          *sukker –   tre **stykker** sukker*
          *blod   –   fire **dråber** blod*

I modsætning til ægte klassifikatorer har man dog i dansk valget mellem en lang række leksikalske størrelser fra en åben liste med den eneste begrænsning, at der skal være leksikalsk forbindelighed mellem klassifikator og nomen:

- (3)   *fire {dråber, glas, kopper, spande, gram, liter, flasker, pletter, klatter, håndfulde, poser ...} blod*

Det er sådanne lister, der i mange sprog er grammatikaliseret således, at man har et fast, lukket system af klassifikatorer. Men brugen af kvantificerende udtryk som på dansk ser derudover ud til at være universel.

2. De ubestemte artikler i fransk

Jeg vil her argumentere for, at de franske ubestemte artikler skal forstås som en slags klassifikatorer. Det der gør, at de franske ubestemte artikler bedst forstås som en slags klassifikatorsystem, er foruden de nedenfor opregnede semantiske og grammatiske kriterier det faktum, at fransk sammen med italiensk (jf. Korzen 1996) er det eneste europæiske sprog, hvor man obligatorisk har to forskellige ubestemte artikler at vælge imellem: den „ubestemte“ artikel *un* og „delingsartiklen“ *du*.

2.1. Tælleligt og utælleligt

I sin diskussion af klassifikatorer påpeger Lyons (1977:460 ff.), at substantiver i klassifikatorsprog er lige som ordet *salmon* i engelsk, som enten kan denotere en klasse individer eller noget stof (substans). Hvis substantiver generelt har denne egenskab, dvs. hvis et givet sprog ikke laver nogen grammatisk distinktion mellem tællelige og utællelige substantiver, så må man, hver gang man indfører et nyt substantiv, forsyne det med en markør, en klassifikator, for at signalere, hvilken denotation der er den relevante. Et leksem som *pain* bærer ingen information om tællelighed og må derfor klassificeres, *un pain* eller *du pain*, når det indføres i en diskurs.

Lyons foreslår videre (1977:462), at forskellen mellem tællelige og ikke-tællelige substantiver bygger på, at tællelige leksikaliserer (‘encapsulate’) betydningskomponenten [enhed]: et ord som *smør* kan altså repræsenteres simpelthen som [smør], hvorimod et ord som *bord* har repræsentationen [enhed-bord]. Det er denne del af betydningen, som kan tælles og kvantificeres. Utællelige substantiver og substantiver i klassifikatorsprog rummer ikke en sådan betydningskomponent. Denne må altså indsuppleres udefra, hvis man skal kvantificere eller tælle.

For at se, hvad der er karakteristisk for franske substantiver, kan man sammenligne med et sprog, der drager en skelnen mellem tælleligt og utælleligt, nemlig dansk. I dansk udmærker utællelige substantiver sig grammatisk på følgende tre måder:

1. De har ingen ubestemt artikel:

et bord – smør

2. De kan ikke sættes i pluralis:

bord-e – *smør-Pl

3. De optræder ubesværet i singularis efter kvantorer:

?*meget bord* – *meget smør*

Ingen af disse tre kriterier udpeger en særlig klasse af substantiver i fransk:

1.	<i>une table</i>	–	<i>un beurre</i>
2.	<i>des tables</i>	–	<i>des beurres</i>
3.	<i>beaucoup de table</i>	–	<i>beaucoup de beurre</i>

De opfører sig med andre ord som substantiver i klassifikatorsprog. Dette kan fortolkes som, at franske „tællelige“ substantiver ikke har nogen betydningskomponent [enhed] og derfor må få den udefra, hvis de skal denotere en enhed. Derfor er en ubestemt artikel altid nødvendig og valget mellem *un* og *du* bliver obligatorisk: substantivets status af enhed eller noget andet skal markeres. Man kan altså ikke som på dansk klare sig med at udelade artiklen eller bruge indefinitter som *noget* og lignende. En af de to ubestemte artikler skal, lige som klassifikatorer i klassifikatorsprog, vælges for, at man kan etablere et ubestemt nominalsyntaxme. I den analyse, jeg forudsætter (DFS, Kapitel I, 5.4) er det determinativet, der etablerer syntagmet, jf. Heltoft (1996). Lyons (1977:464) analyserer også klassifikatorer som determinativer, nemlig som syntagmekerner; jf. også Langacker (1991:165). At man på fransk har et grundlæggende, obligatorisk valg mellem *un* og *du* uafhængigt af substantivets indhold, er endnu et argument for denne analyse.

Man kan altså foreslå, at det er *un*, der bidrager med den manglende betydningskomponent [enhed], mens *du* signalerer dens fravær. Heraf følger også, at de ubestemte artikler på fransk har en helt anden status end på dansk: hvor *en* – redundant – **signalerer**, at substantivet rummer betydningskomponenten [enhed], så signalerer fraværet af *en* simpelthen fraværet af denne komponent. I det franske system derimod er det artiklen *un*, der **indfører** denne komponent:

- (4) **Dansk:**
et bord – [1 [enhed-bord]]
Fransk:
une table – [1-enhed [table]]

2.2. Numerus

Ved beskrivelsen af substantiver må man også tage numerus i betragtning. Det er generelt antaget, at et givet sprog enten har klassifikatorer eller morfologisk numerus, ikke begge dele. Og fransk opfylder for så vidt betingelserne for at udvikle et klassifikatorsystem, som sproget siden den sene middelalder har mistet den morfologiske numerus: bortset fra visse systematiske undtagelser (*-al*, *-ail* – *-aux*, *boeuf* – *boeufs* [bø], etc.) er singularis og pluralis ens i talt fransk. Man har derfor traditionelt antaget, at dette fonetiske sammenfald af singularis og pluralis på grund af forstummelsen af *-s* er en af de vigtigste årsager til udviklingen af et obligatorisk determinativsystem. Og dette passer godt med udviklingen af de ubestemte artikler, som rykker ind som klassifikatorer, når sproget mister sin numerus-bøjning. I alle andre europæiske sprog, jeg kender, bevares forskellen mellem singularis og pluralis i substantiverne.

Men selv om fransk har mistet numerusbøjningen fonetisk, så eksisterer den grafisk i bedste velgående. Og i modsætning til sprog som dansk, hvor ord som *smør*, *kul*, *blod*, etc. slet ikke kan have nogen pluralisformer, så har alle franske substantiver en grafisk pluralisform, et andet indicium på, at de ikke er morfologisk klassificerede i tællelige og utællelige. Anvendelsen af de universelt brugte kvantificerende klassifikatorer som i (2) er derfor fakultativ således, at man kan have enten a eller b:

- (5) a *sucre* – *trois sucres*
 b *sucre* – *trois morceaux de sucre*

med analysen:

- (5') a *trois sucres* – [3-enheder [sucre]]
 b *trois morceaux de sucre* – [3-stykker [sucre]]

Dette stemmer med, hvad Lyons (1977:463) siger om forskellen mellem klassifikatorsprog og andre sprog:

Languages which grammaticalize the distinction between entity-denoting and mass-denoting nouns tend to draw a sharp syntactic distinction between phrases like 'three men', on the one hand, and 'three glasses of whisky', on the other. Classifier-languages do not: they treat enumerable entities and enumerable quanta in much the same way.

Som det fremgår af (5a) og (6) nedenfor, grupperer fransk sig også i denne henseende med klassifikatorsprog:

(6) *trois hommes – trois sucres*

Som set har dansk ikke pluralis af sine utællelige substantiver og må derfor ty til klassifikatorer (kvantorer), bortset fra restaurant-konteksten (*Tre kaffe!*), eller når pluralia tantum skal bruges i singularis: *et par bukser*, *et par briller*. Med andre ord dukker klassifikatorer op, hver gang numeruskategorien ikke er for hånden.

2.3. Ubestemt pluralis

Det forhold, at alle nominer har pluralis, bestyrker den idé, at de franske nominer ikke er klassificerede i tællelige og utællelige, men at de er indifferente over for denne distinktion. Dette medfører så, at man må skelne de to værdier på en anden måde, og det gør fransk netop ved at have indført en distinktion mellem to forskellige ubestemte artikler:

(7) *un sucre – du sucre*

Nu er der jo intet universelt ved ubestemte artikler, og det at have to af slagsen er uhyre sjældent. Bortset fra, at mange sprog ikke har artikler, så er der også dem, der har bestemt, men ikke ubestemt artikel. Den ubestemte artikels opgave ser altid ud til at være at betegne ét eksemplar (derfor har man den så sjældent i pluralis), og den optræder i de sprog, der har distinktionen, kun ved tællelige substantiver. Herved ad-

skiller den sig markant fra den bestemte artikel og optræder egentlig mest som en slags tælleartikel, dvs. en kvantor. Det er denne funktion, der er blevet generaliseret i fransk ved skabelsen af oppositionen *un/du* og ved udbredelsen af den ubestemte artikel til pluralis. Herved indfører fransk en grammatikaliseret skelnen mellem tælleligt og utælleligt, som ikke er leksikaliseret i substantiverne. Mere generelt kan man sige, at de ubestemte artikler på fransk spiller sammen med numerussystemet og derved danner et simpelt klassifikatorsystem, som klassificerer nominalsyntagmer som heterogene eller homogene:

(8)

Singularis	<i>un mouton</i> <i>un sang</i>	÷ Homogen
	<i>du mouton</i> <i>du sang</i>	+ Homogen
Pluralis	<i>des moutons</i> <i>des sangs</i>	

Det er velkendt, at ubestemt pluralis både morfologisk, syntaktisk og semantisk ligger tæt op ad den utællelige singularis: morfologisk har de ofte samme type udtryk (Ø-artikel på dansk, *du – des* på fransk); syntaktisk forbindes pluralisord lige som utællelige singularisord uproblematisk med kvantor, jf. *beaucoup de tables* over for *beaucoup de beurre*; semantisk er der tale om en homogenisering i pluralis, som svarer til singularis homogen. Det der karakteriserer homogene udtryk er, at man ved deling opnår entiteter af samme art som helheden: hvis man deler smør, får man bare mere smør; hvis man deler flertalsentiteter som for eksempel borde, så får man tilsvarende bare borde. Og de kan, lige som utællelige substantiver, ikke sættes i pluralis:

Though plurals can only be formed on count nouns, plurals themselves fall under the mass-noun category. One symptom of their mass-noun status is the fact that a plural noun is not susceptible to further pluralization (Langacker 1991:77)

3. De franske klassifikatorer

Det er således i artikelsystemet, at fransk har udviklet sig til et klassifikatorsprog: ethvert substantiv, der indføres i diskursen, dvs. i et ubestemt syntagma, skal nemlig markeres for, om det bruges tælleligt (*un*) eller utælleligt (*du*). Det er ikke substantivets indhold, der afgør valget mellem de to artikler, det er den måde substantivet bruges på i den pågældende kontekst: alle substantiver forekommer med begge artikler. Derfor får man kontraster som følgende:

- (9) a *Astérix a mangé un sanglier.*
       Astérix a mangé du sanglier.
- b *Il y a un sanglier dans cette forêt.*
       Il y a du sanglier dans cette forêt.

3.1. De to ubestemte artikler

Ved abstrakter, som ofte grupperes med ikke-tællelige substantiver (jf. Lyons 1977:314), finder man naturligvis ofte *du*:

- (10) *Donnez-moi un numéro à Washington, demanda alors Malko à la standardiste de l'hôtel. Est-ce qu'il y a de l'attente?* (Villiers, Santiago 207)

C'est de la polémique! ... Lisez le texte objectivement. Si vous faites du commentaire, ce n'est plus la même chose (Pottecher, Pétain 61)

S'ils avaient de la valeur, leurs sujets en auraient aussi (Ajar, Pseudo 536)

Celle d'un grand patriote de 50 ans (...) qui réussit à faire de la victoire avec de la défaite (Express 17.10.86, 66)

Det samme er tilfældet ved konkrete:

- (11) *J'attends en regardant pioncer le matou. De la bestiole de luxe* (San Antonio, Cadeau 114)

De la fumée de pipe flottait dans le bureau (Simenon, *Vieillards* 163)

De la natte recouvrait le plancher (Boudard, *Métamorphoses* 56)

et, alentour, il y avait de la pelouse et des ifs taillés (Simenon, *Marie* 130)

le garçon apporta des churrascos qui ressemblaient furieusement à de la semelle (Villiers, *Santiago* 27)

Man har således modsætningen *un/du* ved samme substantiv ved både abstrakter og konkrete:

- (12) *il me semble qu'on peut reconnaître une certaine manière d'attaquer la première syllabe avec une aspiration, ou plutôt de l'aspiration* (Cornulier, *Etudes* 51)

Ou alors, c'était d'un bien étrange bétail qu'il s'agissait! Du bétail qui allait régulièrement au cinéma (Merlino, *Jargonautes* 116)

– *Il y a du boeuf gros sel et, avant cela, vous pourriez prendre du pâté de campagne ... Sa voix sonnait-elle autrement que d'habitude quand, à la porte de la cuisine elle lança: – Un pâté et un boeuf gros sel!* (Simenon, *Marie* 85)

Veux-tu un café? (...) un militaire apporta un plateau avec du café (Arnothy, *Ami* 177)

Elle n'inspire qu'une légère compassion. (...) – Pourquoi de la compassion? (Dard, *San Pedro* 1.21)

... pour perdre du poids à l'Institut du docteur Lennes, qui avait mis au point un traitement nouveau. Je ne pouvais plus continuer à traîner sur moi un poids pareil, c'était dangereux pour mon coeur (Ajar, *Pseudo* 555)

3.2. Klassifikatorernes betydning

Man finder ofte i samme sætning en modsætning mellem *un* og *du*, hvor det drejer sig om at sammenligne noget partikulært med noget generelt:

- (13) *une allégresse qui ressemblait à du bonheur* (Dard, *San Pedro* 1.58)

Brugen af klassifikatoren *un* medfører således individualisering af denotatum. Og som det fremgår af flere af eksemplerne ovenfor, udøver et adjektiv ofte en afgørende indflydelse således, at man får modsætninger som:

- (14) *du* N – *un* Adj N/*un* N Adj

Tilføjelsen af et attributivt adjektiv eller et hvilket som helst attributivled som for eksempel en relativsætning medfører nemlig ofte den individualisering, der skal til, for at klassifikatoren *un* med sin betydning af [enhed] vælges:

- (15) *Avec de la gentillesse et même une grande générosité* (*Express* 27.12.85, 36)

Ils me parlèrent, dans ce qu'ils supposaient être du français (Vercors, *Silence* 23)

... s'adressant à ma nièce dans un français correct (ib. 24)

Elle portait un short taillé dans un tissu délavé dont les bords s'effrangeaient (Gallo, *France* 301)

Denne individualisering er særligt tydelig i følgende kontrast:

- (16) *Un matin gris avec encore et toujours de la brume, mais une brume claire, lumineuse* (Simenon, *Port* 73)

Men at det faktisk drejer sig om en klassifikation og ikke en automatik, understreges af, at et attributivt adjektiv ikke i sig selv er nok til at fremtvinge brugen af *un*; man kan altid bruge *du*:

- (17) *Pas tous les jours que je leur offrais **du spectacle inédit*** (Boudard, *Métamorphoses* 60)

*Un petit peu peur, vraiment, **de la vraie peur*** (Gallois, *Fille* 83)

*Pour de la ruine, c'était **de la belle ruine*** (Courchay, *Malaveil* 44)

*C'était rare qu'il y ait **de la vaisselle sale*** (Simenon, *Trompe* 20)

Betydningen af klassifikatoren *un*, '[1-enhed]', medfører således en individualisering af substantivets denotatum. Og man får, afhængigt af dette denotatum en betydning, af 'eksemplar' eller 'type' (jf. Sørensen 1996). Dette er tydeligt ved substantiver, som denoterer noget homogent, som *crème* eller *beurre*.

- (18) *La praline se fait avec **une bonne crème** et **un bon beurre*** (TV2 31.7.97)

mens klassifikatoren *du* ikke indfører nogen betydning af enhed. Den signalerer kun, at denotatum skal tages uindividualiseret. Den præcise betydning følger så af substantivets leksikalske indhold:

- (19) *Ça c'est **du fer à repasser!*** (Merlino, *Jargonautes* 144)

Eftersom systemet med kun to klassifikatorer er ganske rudimentært – *un* [1-enhed] ovf. *du* [homogen] – er det klart, at der forekommer en masse polysemi, navnlig ved *du*. Og dette er særligt tydeligt ved substantiver, som denoterer levende væsener (højt på animeringshierarkiet), hvor adskillige aspekter jo kan udtrækkes, og denotatum derfor kan præsenteres som noget homogent ad forskellige dimensioner:

- (20) *Il y avait **de l'homme**, là-dedans* (Gary, *Tête* 107)

*Elle est rousse. Elle a trente ans. Elle a **du chien*** (Jardin, *Neuf ans* 54)

*En comprenant: „Je me suis fait torero pour avoir **de la femme** ...“, Maurice Clavel tombe dans un piège bien connu des traducteurs, les*

faux amis. Au mot fama (renommée) correspond en français le mot „fame“ (inusité de nos jours en France mais présent dans le Littré) (NO 723.28, september 1978).

*„Il doit y avoir **du canard** en quantité!“ disait le substitut à M. Grand-maison en observant les terrains d’alentour (Simenon, Port 46)*

*il y avait des gendarmes et **de la police** partout (Simenon, Homme 96)*

*Il y a **du montreur d’ours** chez Molière (Duneton, Parler 64)*

Et simpelt syntagme som *du cheval* kan alt efter konteksten altså betyde enten a. ‘hest’ (begrebet), b. ‘hestekød’ (masse eller stof), c. ‘noget hesteagtigt’ (begrebets intension), d. ‘noget cirkus- eller sigøjneragtigt’ (begrebets konnotationer):

(21) a *Cela, c’est **du cheval**!*

b *Ce soir, on mange **du cheval**.*

c *Comme chez ces lads qui, à force de vivre jour et nuit dans l’ombre des chevaux, en arrivent, par un mystérieux phénomène de mimétisme, à leur ressembler, il y avait en elle **du cheval** (Daninos, Carnets 88)*

d *mais je ne serais pas surpris qu’il y eût dans sa famille de la roulotte et **du cheval** (Tournier, Roi 56)*

Og syntagmet *un cheval* kan betyde enten ‘et eksemplar’ eller ‘en type’, lige som *un whisky* kan betyde enten ‘en enhed’ eller ‘en type’ (jf. Sørensen 1996).

3.3. Substantivering

En karakteristisk brug af klassifikatorer er ved omklassificering af ord fra andre ordklasser, eller af hele syntagmer, som substantiver. Klassifikatoren-determinativets status som kerne og dermed syntagmedanner viser sig tydeligt i denne anvendelse. Anvendelsen af en klassifikator

her svarer til omklassificeringen af højere ordens entiteter som første ordens entiteter.

Således bruges *du* ved substantivering af adjektiver:

- (22) *Celle d'un grand patriote de 50 ans (...) qui réussit à faire de la victoire avec de la défaite, du légitime avec de l'illégal* (Express 17.10.86, 66)

Je m'imaginais, dans du monacal (San Antonio, *Certaines* 144)

un calme qui ressemblait à du vide (Simenon, *Homme* 153)

proprier og præpositionssyntagmer:

- (23) *Si vous êtes bien adapté à la réalité, normal, vous faites du Parkinson sous l'effet des gouttes* (Ajar, *Pseudo* 653)

Le travail philologique est parfait (c'est du Tobler!) (Henry 1968:10)

C'est du sur-mesure pour le R.p.r. (Express 10.10.86, 4)

Côté trésorerie, c'est du sans-limite (San Antonio, *Cadeau* 19)

eller andre syntagmer:

- (24) *Tu prends Messmer ou Mitterrand, c'est de vraies têtes romaines, du buste, du gladiateur, du pareil au même, du laurier derrière les oreilles* (Gary, *Nuit* 105)

Tout le monde vit le couteau sur la gorge et du couteau sur la gorge, c'est une situation alimentaire (Ajar, *Pseudo* 660)

et, aussitôt, il y a de l'index dans l'air (Daninos, *Nouveaux* 158)

ce serait du chacun pour soi (Express 10.10.86, 9)

Heroverfor står så substantiveringer med *un*:

(25) *Un jour, je réussirai à faire en moi un vide immense* (Ajar, *Pseudo* 658)

un calme qui ressemblait à du vide (Simenon, *Homme* 153)

4. Mensurale og sortale klassifikatorer

Blandt klassifikatorer skelner man gerne mellem kvantificerende ('mensural') og klassificerende ('sortal'). De to franske artikler dækker for så vidt begge områder, som de både kvantificerer og udfører en rudimentær klassifikation gennem kvantifikationen. Den kvantitative værdi fremkommer af grundbetydningen af *un* – der historisk som alle andre ubestemte artikler i verdens sprog er talordet '1' – nemlig 'en enhed', hvilket både er en omfangs- eller tælleenhed og en meget rudimentært klassificerende klassifikator: [1-enhed] medfører for eksempel læsninger som 'et eksemplar' eller 'en type'.

4.1. Det simple system

Klassificerende, sortale, klassifikatorer bidrager i traditionelt erkendte klassifikatorsprog med en mere eller mindre fintmasket klassifikation ('person, dyr, ting ...'; 'rund, aflang, flad ...') af selve begrebet 'enhed' således, at man skal vælge den relevante klassifikator fra en liste, jf. bru- gen af *zhī* i kinesisk i (1). Denne liste af simple klassifikatorer er i fransk begrænset til de to elementer *un* og *du*, som altså i kraft af deres men- surale klassifikation også udfører en sortal. Dette system udgør sprogets simple klassifikatorsystem. Ved siden af mere specielle klassifikatorer har mange sprog en generel klassifikator som for eksempel kinesisk *gè*, som kan anvendes i stedet for andre, mere specialiserede. Det er den- ne generelle klassifikator, det franske system *un/du* ligner mest. Det simple system udgør den obligatoriske anvendelse af klassifikatorer.

4.2. Det komplekse system

Herudover har man et system af komplekse klassifikatorer skabt ud fra den uudtømmelige kilde til dannelsen af sådanne størrelser, nemlig an- dre substantiver. Og inden for det komplekse system, kan man skelne mellem sortale og mensurale klassifikatorer. De mensurale udgøres af stort set samme typer udtryk som på alle andre sprog, dvs. forskellige

kvantorer og kvantorlignende udtryk ('omfang' eller 'beholdere' af enhver art, jf. (2) og Milner 1978):

- (26) *un kilo de beurre*
une poignée de cerises
une pincée de poivre
une goutte de sang
un bol de riz
 ...

som blandt andet også bruges ved pluralia tantum (*une paire de lunettes*).

Men fransk har herudover udviklet et system af sortale klassifikatorer, som er dannet efter samme model, nemlig *Klassifikator* de N. Fransk danner sine sortale klassifikatorer på samme måde som de mensurale, hvilket igen er typisk for klassifikatorsprog, jf. kinesisk (Hagège 1982:79):

- (27) **Mensural klassifikator:**
yì wǎn fān
 en skål ris

Sortal klassifikator:
yì běn shù
 et stk. bog

Men til forskel fra kinesisk er den komplekse sortale klassifikator ikke obligatorisk på fransk; man kan nøjes med den simple, som så til gengæld er det:

- (28) **Mensural klassifikator:**
un riz
un bol de riz

Sortal klassifikator:
un livre
une abomination de livre

I modsætning til de simple klassifikatorer, som er obligatoriske, udgør de komplekse klassifikatorer et meget rigere, produktivt og næsten åbent system, som aldrig er obligatorisk, men som på grund af det ofte meget subjektive og kreative indhold (jf. Thomas 1970) snarere hører hjemme i visse diskurstyper, et fænomen som også er velkendt i klassifikatorsprog (jf. Craig 1986:8). Man får således valget og kontrasten mellem simpel og kompleks klassifikator, med ofte ringe betydningsforskel:

(29) *Ce n'est que de la vanité*

Ce qu'il prend pour du dévouement n'est qu'une espèce de vanité
(Simenon, *Trompe* 166)

Klassifikatorernes funktion her er at afgrænse, identificere og individualisere substantivreferenten gennem en mere eller mindre objektiv klassifikation.

Den strukturelle udformning er som sagt den samme som ved de mensurale klassifikatorer, og den opnåede klassifikation kan enten være objektiv:

(30) *la ville de Paris*
le mois de mai

eller subjektiv:

(31) *son crétin de fils*

med et hav af glidende overgange mellem disse to yderpunkter.

Ved siden af denne dimension, objektiv-subjektiv, har man en anden dimension, hvor man går fra relativt uspecificerede ord, som kan forbindes med hvad som helst, som for eksempel *espèce*, *type*, *sorte*, over ord som *rôle*, *fonction* og *phénomène*, *mot*, *concept*, til klassifikatorer, som udpeger et enkelt aspekt ved referenten (*son président de mari*) eller klassificerer den totalt (*la ville de Paris*, *le métier d'instituteur*).

De komplekse klassifikatorer illustreres af følgende:

(32) **1. Art eller type:**

cette espèce de vélo

ce type de pneu

2. Funktion:

La race joue le rôle de drapeau dans certains conflits (Langaney, *Hommes* 201)

3. Fremtrædelse:

le mot de liberté

le concept de mode

4. Fremtrædende aspekt:

Hillary Clinton. Un sérieux handicap pour son candidat de mari
(*Express* 22.2.96, 16)

des brimades que notre brave géôlier de Hudson Lowe eût été incapable d'inventer (Daninos, *Nouveaux* 43)

Marcel et sa Suédoise d'épouse (Fallet, *Dictionnaire du français non conventionnel* 177)

5. Total klassifikation:

Il ne leur resterait plus, alors, que la région de Saïda pour unique refuge (*Express* 20.2.87, 17)

Les coulisses du métier d'acteur (*Express* 2.5.96, forside)

la route s'incurva un peu après le hameau de Lamothe (Deforges, *Tango* 105)

Især gruppe 4. er selvfølgelig åben for den subjektive klassifikation, og det er her fransk henter en rigdom af nedsættende udtryk (jf. Ruwet 1982):

- (33) *Ma bigote de mère sera folle de joie* (Dard, *San Pedro* 1.82)

elle aurait trouvé un monsieur moins contemplatif que son bouddhiste de Richard Gere (Elle 11.8.97, 38)

Que faisaient donc ces idiots d'ambulanciers? (Dard, *Cahier* 34)

le nom que son imbécile de fils, avec son imbécile de femme et ses enfants idiots mais gentils, lui avaient donné (Fleischman, *Rendez-vous* 55)

Si au moins ce gros crétin de flic n'avait pas eu l'idée saugrenue de venir rue des Gros Murs (Dard, *Bourreau* 143)

Men også det modsatte:

- (34) *un amour d'enfant*

un jour, un miracle d'amour et d'abnégation (Gary, *Vestiaire* 135)

Lige som de simple klassifikatorer kan de komplekse substantivere adjektiver (jf. Thomas 1970:299):

- (35) *quelque chose de beau*
rien de neuf
une place de vide

Nu kunne man indvende, at de komplekse klassifikatorer jo blot er udtryk for almindelig, fri syntagmedannelse med leksikalske størrelser. Men konstruktionerne har visse særtræk, som adskiller dem klart fra „almindelige“ syntagmer som *le père de Louise*. Det er nemlig bemærkelsesværdigt, at N₂, det klassificerede substantiv, optræder uden artikel, samtidig med, at det determinativ, der „logisk“ hører til N₂, sættes foran hele syntagmet:

- (36) *son candidat de mari*
 * *le candidat de son mari*

Og dette forhold kan gå så vidt, at det fælles determinativ kongruerer, ikke med N_1 , klassifikatoren, men med N_2 , det leksikalske substantiv:

- (37) *cet andouille de Gilbert*
le cloche de Jacques
un bête de pays (Aymé, cit. Eriksson 1993:185)

Disse forhold viser, at det i hvert fald drejer sig om ret specielle syntagmer.

5. Konklusion

Fransk opfører sig altså på flere områder som et klassifikatorsprog. Dets klassifikatorer falder i to grupper: de simple, som indgår i determinativsystemet, og de komplekse, som består af leksikalske elementer, med en høj grad af subjektiv og kreativ udnyttelse.

Man har følgende strukturer, hvor de simple klassifikatorer tillader en hel del polysemi og kontekstafhængighed:

- (38) **Simpel klassifikator (mensural-sortal):**
un 'enhed' (eksemplar, type)
du 'homogen'

Kompleks klassifikator:

Mensural:

un kilo de pommes
une bouteille de vin
un morceau de sucre

Sortal:

la ville de Paris
son candidat de mari
son crétin de frère

De to systemer kan illustreres med ordet *papier*:

(39) **Simpel:**

De la rouille et de la pourriture étalée sur un papier journal (Boudard, *Métamorphoses* 115) – ‘et stykke avispapir’

Il y avait vraiment un papier (Simenon, *Marie* 177) – ‘et dokument’

Elle était écrite au crayon, sur du papier bon marché (Simenon, *Trompe* 50) – ‘billigt papir’

Kompleks klassifikator:

Tu piges ou si je dois te marquer tout ça sur un bout de papier (San Antonio, *Cadeau* 172) – ‘en lap papir’

Som man kan se, kan man ofte nøjes med det simple system. Men på dansk, hvor man ikke har et simpelt klassifikatorsystem, må man tit bruge leksikalske omskrivninger for at gengive selv de simple franske klassifikatorer:

(40)	<i>un papier</i>	–	<i>et stykke papir, et dokument</i>
	<i>un sucre</i>	–	<i>et stykke sukker</i>
	<i>un silence</i>	–	<i>et øjeblikks stilhed</i>

Henvisninger

Allan, Keith (1977). Classifiers. *Language* 53, 285-311.

Craig, Colette (red.) (1986). *Noun Classes and Categorization*. Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

DSF = *Det franske sprog*. Franskprojektets præpublikationer.

Erbaugh, Mary S. (1986). Taking Stock: The Development of Chinese Noun Classifiers Historically and in Young Children. In: Craig, Colette, 399-436.

Eriksson, Olof (1993). *La phrase française. Essai d'un inventaire de ses constituants syntaxiques*. *Romanica Gothoburgensia* XLII, Göteborgs Universitet.

Hagège, Claude (1982). *La structure des langues*. Paris, PUF.

- Heltoft, Lars (1996). Det danske nominals udtryks- og indholdssyntaks – et dependens-analytisk forsøg. In: Herslund, Michael (red.). *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 3. Kollekollokviet*. Odense Universitetsforlag, 7-34.
- Korzen, Iørn (1996). *L'articolo italiano fra concetto ed entità. Etudes Romanes* 36. København, Museum Tusculanum.
- Langacker, Ronald W. (1991). *Foundations of Cognitive Grammar. Volume II. Descriptive Application*. Stanford University Press.
- Lyons, John (1977). *Semantics I-II*. Cambridge University Press.
- Milner, Jean Claude (1978). *De la syntaxe à l'interprétation. Quantités, insultes, exclamations*. Paris, Seuil.
- Ruwet, Nicolas (1982). *Grammaire des insultes et autres études*. Paris, Seuil.
- Sørensen, Finn (1996). NPers denotationsmuligheder. In: Herslund, Michael (red.). *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 3. Kollekollokviet*. Odense Universitetsforlag, 84-101.
- Thomas, Jacques (1970). Syntagmes du type „ce fripon de valet“, „le filet de sa mémoire“, „l'ennui de la plaine“. *Le français moderne* 38, 293-306, 412-439.